

คุณสมบัติของพระธรรมทูตตามพระไตรปิฎก
และการประยุกต์ใช้ในบริบทต่างประเทศและยุคดิจิทัล*
THE QUALIFICATIONS OF DHAMMADUTA BHIKKHUS ACCORDING
TO THE TIPITAKA AND THE APPLICATION IN INTERNATIONAL
AND DIGITAL CONTEXTS

วิเชียร สิงห์คิบุตร*, พระครูสังฆกิจวิริยะ (ปราบศึก วิจิตรศักดิ์)

Wichian Singkiboot*, Phrakhrusangkakiviriya (Prabsuk Vijitsak)

วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Dhammaduta College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding author E-mail: wichian.sing@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติของพระธรรมทูตตามพระไตรปิฎก และนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทต่างประเทศและยุคดิจิทัล ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า พระธรรมทูตในอุดมคติ คือ “นักสื่อสารที่มีสติ” และ “นักบริหารที่มีปัญญา” โดยประกอบด้วยคุณสมบัติ 8 ประการ ดังที่ปรากฏในทุเตยยสูตร ได้แก่ 1) เป็นผู้รู้จักฟัง คือมีทักษะแห่งการฟังอย่างมีสติและปัญญา (โสดา) 2) เป็นผู้สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้ คือมีศิลปะแห่งการดึงดูดใจผ่านการพูด พร้อมทั้งมีทักษะภาษาและเทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่ (สาเวตา) 3) เป็นผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีจิตวิญญานแห่งนักเรียนรู้ผู้ไม่หยุดนิ่ง (อคุคเหตา) 4) เป็นผู้ทรงจำได้ดี คือมีฐานข้อมูลทางธรรมที่แม่นยำ (ธาระตา) 5) เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด คือมีการตกผลึกทางปัญญาและการรู้แจ้งในหลักธรรม (วิญญาดา) 6) เป็นผู้สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ คือมีศิลปะการสื่อสารที่สร้างความสว่างไสวในใจผู้อื่นได้อย่างชัดเจน (วิญญาเปตา) 7) เป็นผู้ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ คือมีความฉลาดในการแยกแยะสิ่งที่ควรทำควรพูดและสิ่งที่ไม่ควรทำไม่ควรพูด ฉลาดในการเลือกเฟ้นสารที่พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ พร้อมทั้งมีความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์ที่จะเกิดประโยชน์แก่การเผยแผ่ด้วย (กุสโล สหิตาสหิตตสฺส) และ 8) เป็นผู้ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท คือไม่ว่าร้ายผู้อื่น มุ่งสื่อสารเพื่อสันติภาพและความสงบสุข (โน กลหการโก) การพัฒนาคุณสมบัติของพระธรรมทูตตามกรอบทุเตยยสูตรในพระไตรปิฎกจึงมุ่งสร้าง “ทูตแห่งสันติภาพ” ที่นำพาพุทธปัญญาไปสู่สังคม

* Received January 30, 2026; Revised March 28, 2026; Accepted March 29, 2026

พุทธวัฒนธรรมได้อย่างสง่างาม โดยพระธรรมทูตยุคใหม่ต้องบูรณาการคุณสมบัติพื้นฐานดังกล่าวในพระไตรปิฎกเข้ากับทักษะสากล ได้แก่ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมด้วยใจที่เปิดกว้าง การบริหารจัดการวัดเชิงพุทธอย่างเป็นระบบ และความฉลาดทางดิจิทัลในการสร้างคอนเทนต์ธรรมะที่สั้น กระชับและสร้างสรรค์ รวมถึงต้องเชื่อมโยงพุทธศาสตร์เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ เน้นการฟังเชิงลึกเพื่อเยียวยาใจ และยึดหลักสัมมาวาจาในการสื่อสารอย่างมีสติเพื่อสร้างสันติภาพและลดความขัดแย้งในระดับสากล โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำเกณฑ์เหล่านี้ไปใช้ประเมินและพัฒนาบุคลากรทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงแห่งศรัทธาในอนาคต

คำสำคัญ: คุณสมบัติ, พระธรรมทูต, พระไตรปิฎก, บริบทต่างประเทศ, ยุคดิจิทัล

ABSTRACT

This academic article aims to investigate the qualifications of Dhammaduta bhikkhus (Buddhist missionary) as delineated in the Tipitaka and explore their strategic application within contemporary international and digital contexts. The findings indicate that the ideal Dhammaduta embodies the dual roles of a “Mindful Communicator” and a “Wise Administrator.” These roles are grounded in eight quintessential qualifications derived from the **Dūteyya Sutta**, which include: 1) Active and Mindful Listening (**Sotā**): possessing the cognitive skills to listen with wisdom; 2) Persuasive Communication (**Sāvetā**): mastering the art of inspiring speech integrated with modern linguistic and technological proficiency; 3) Continuous Learning (**Uggahetā**): maintaining a dynamic spirit of intellectual inquiry; 4) Precise Retention (**Dhāretā**): preserving an accurate database of Dhamma teachings; 5) Profound Insight (**Viññātā**): achieving intellectual crystallization and realization of Dhamma principles; 6) Explanatory Clarity (**Viññāpetā**): possessing the pedagogical art to illuminate and clarify complex doctrines for others; 7) Strategic Discernment (**Kusalo Sahitāsahitassa**): the sagacity to distinguish between beneficial and non-beneficial actions, including the capacity for strategic planning; and 8) Conflict Avoidance (**No Kalahakārako**): committing to non-violent communication and the promotion of global peace. The development of these qualifications according to the **Dūteyya Sutta** framework aims to cultivate “Ambassadors of Peace” capable of gracefully introducing Buddhist wisdom into multicultural societies. Modern Dhammaduta must integrate these canonical virtues with global competencies, such as open-minded cross-cultural communication, systematic Buddhist temple management, and digital intelligence for creating concise and creative Dhamma

content. Furthermore, they must bridge Buddhist science with modern disciplines, emphasizing deep listening for mental healing and adhering to Right Speech to mitigate international conflicts. Relevant organizations should adopt these criteria for the continuous assessment and professional development of religious personnel to ensure the sustained stability of faith in the future digital era.

Keywords: Qualifications, Dhammaduta Bhikkhus, Tipitaka, International Contexts, Digital Era

บทนำ

ภารกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีหัวใจสำคัญอยู่ที่ธรรมทูตผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพระธรรมคำสอนและพุทธบริษัท คำว่า “ธรรมทูต” หรือ “พระธรรมทูต” เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัท และเป็นสัญลักษณ์แห่งการอุทิศตนเพื่อสันติภาพและปัญญาของมนุษยชาติ (พระสมชาย สัมโร และคณะ, 2565) ในทางวิชาการ การศึกษาคุณสมบัติของผู้ควรไปเป็นธรรมทูตจำเป็นต้องพิจารณาผ่านกรอบของ “ทูตยยสูตร” ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 23 อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต (อง.อฏฺก. (ไทย) /23/16/242-243) โดยพระสูตรนี้เปรียบเสมือนธรรมบัญญัติว่าด้วยทักษะและการวางตัวของภิกษุผู้ได้รับมอบหมายภารกิจสำคัญในการไปเป็นธรรมทูตได้ (พระมหาสมาน ชาติวิริโย, 2563)

ในกระแสธารแห่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน “พระธรรมทูต” ถือเป็นกลไกสำคัญและเป็นศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาในการนำพาแสงสว่างแห่งธรรมไปสู่จิตใจของชาวโลก (พระธรรมวัชรบัณฑิต, 2564) การปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูตมิใช่เพียงการบอกกล่าวข้อธรรม แต่คือการเป็นต้นแบบทางจริยธรรมและการสื่อสารหลักธรรมให้สอดคล้องกับจริตของผู้รับสาร ซึ่งรากฐานที่สำคัญที่สุดของการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีประสิทธิภาพนั้นย่อมต้องมีจุดเริ่มต้นมาจาก “คุณสมบัติ” ที่ถูกต้องตามหลักการที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันเป็นคัมภีร์สูงสุดทางพระพุทธศาสนา เพื่อรักษาความบริสุทธิ์และความถูกต้องของหลักการทางศาสนาไว้ไม่ให้บิดเบือน

รากฐานการเผยแผ่เริ่มต้นขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้าทรงส่งพระอรหันต์ 60 รูปแรกออกไปประกาศศาสนาด้วยพุทธพจน์ที่ว่า “จรธ ภิกขเว จาริกิ พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสาน...” แปลความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย...” (ส.ส. (ไทย) /15/141/179-180) ซึ่งถือเป็นพุทธโบายในการเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธศาสนา ในสมัยพุทธกาลนั้น พระธรรมทูตล้วนเป็นผู้ทรงภูมิธรรมชั้นสูง มีความสำรวมระวัง และแตกฉานในพระธรรมวินัยอย่างหาที่เปรียบมิได้ (พระมหาสมาน ชาติวิริโย, 2563) อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบทสังคมเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัลและโลกาภิวัตน์ คุณสมบัติ 8 ประการของผู้ควรไปเป็น

ธรรมทูตในพุทธยุคดิจิทัลจึงถูกนำมาวิเคราะห์ใหม่ในฐานะ “สมรรถนะหลัก” (Core Competencies) ที่ครอบคลุมทั้งทักษะการรับสาร การประมวลผล การส่งสาร และการบริหารความสัมพันธ์ (พระมหาเรวัตร์ ผมหอม และคณะ, 2566)

อย่างไรก็ตาม ในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่โลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) และการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) อย่างเต็มรูปแบบ พระธรรมทูตต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ทั้งในด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และรูปแบบการสื่อสารที่ไร้พรมแดน การเผยแพร่ธรรมในบริบทต่างประเทศมิใช่เพียงการก้าวข้ามขอบเขตทางภูมิศาสตร์ แต่คือการก้าวข้ามกำแพงทางภาษาและบริบททางสังคมที่แตกต่าง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2562) ขณะเดียวกัน ยุคดิจิทัลได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ให้เข้าสู่โลกเสมือนจริง (Virtual World) ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและอุปสรรคในการสื่อสารหลักธรรม ดังนั้น หากไม่มีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงการปรับตัวที่เหมาะสม ความเป็นพระธรรมทูตอาจลดทอนประสิทธิภาพลงในโลกสมัยใหม่

จากสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้เขียนจึงเล็งเห็นความสำคัญในการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ 1) คุณสมบัติของพระธรรมทูตตามพระไตรปิฎกมีลักษณะและองค์ประกอบสำคัญอย่างไร เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่เป็นมาตรฐานดั้งเดิม และ 2) จะมีแนวทางอย่างไรในการประยุกต์ใช้คุณสมบัติเหล่านั้นให้สอดคล้องกับบริบทต่างประเทศและยุคดิจิทัล เพื่อให้พระธรรมทูตสามารถทำหน้าที่ได้อย่างทรงประสิทธิภาพภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

ด้วยเหตุนี้ บทความวิชาการฉบับนี้จึงกำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาคุณสมบัติของพระธรรมทูตตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยเน้นการวิเคราะห์พุทธพจน์และหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของพระธรรมทูตในพุทธยุคดิจิทัล และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้คุณสมบัติของพระธรรมทูตตามพระไตรปิฎกในบริบทต่างประเทศและยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการบูรณาการหลักธรรมดั้งเดิมเข้ากับทักษะสมัยใหม่ เพื่อสร้างความยั่งยืนและความทันสมัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ระดับสากลสืบไป

คุณสมบัติของพระธรรมทูตในพระไตรปิฎก: พุทธยุคดิจิทัล

พุทธยุคดิจิทัล ว่าด้วยคุณสมบัติของทูตตามหลักพระพุทธศาสนา (อง.อภจก.(ไทย)/23/16/242-243) นั้น มิได้เป็นเพียงการระบุคุณสมบัติแบบลอย ๆ แต่เป็นการวางมาตรฐานเชิงจริยธรรมและทักษะวิชาชีพสำหรับทูต (Ambassador) ผู้จะเข้าสู่ชุมชนหรือสมาคมต่าง ๆ พระสูตรนี้ระบุชัดเจนถึงคุณสมบัติ 8 ประการที่ทำให้พระภิกษุ รวมทั้งพระภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ผู้ประกอบพร้อมด้วยคุณสมบัติ 8 ประการ เป็นผู้เหมาะสมแก่การไปปฏิบัติหน้าที่ทูตได้ (พุทธคณฺถมฺหฺรติ) คุณสมบัติ 8 ประการของผู้ทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูต ได้แก่

1. โสตา (sotā): รู้จักฟัง
2. สาเวตา (sāvetā): สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้

3. อุคคเหตตา (uggahetā): ใฝ่ศึกษา
4. ธาเรตตา (dhāretā): ทรงจำได้ดี
5. วิญญาตตา (viññātā): เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด
6. วิญญาเปตตา (viññāpetā): สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้
7. กุสล สหิตาสหิตสส (kusalo sahitāsahitassa): ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์
8. โน กลทหารโก (no kalahakārako): ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท

เมื่อพิจารณาคุณสมบัติของพระธรรมทูต 8 ประการตามที่ปรากฏในทศเตยยสูตรดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า คุณสมบัติข้อที่ 1 (โสดา), ข้อที่ 3 (อุคคเหตตา) และ ข้อที่ 4 (ธาเรตตา) เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้รับสารที่มีประสิทธิภาพ (Input) คุณสมบัติข้อที่ 5 (วิญญาตตา) เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้เข้าใจสารอย่างลึกซึ้ง (Processing) คุณสมบัติข้อที่ 2 (สาเวตตา) และ 6 (วิญญาเปตตา) เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ส่งสารที่มีวาทศิลป์ (Output) ส่วนคุณสมบัติข้อที่ 7 (กุสล สหิตาสหิตสส) และข้อที่ 8 (โน กลทหารโก) เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ฉลาดในกลยุทธ์และมนุษยสัมพันธ์ (Strategy & Conduct)

นอกจากนี้ ในพระสูตรยังทรงยกย่อง “พระสารีบุตร” ว่าเป็นบุคคลตัวอย่างผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติเหล่านี้อย่างครบถ้วน (อง.อภฺรฺก. (ไทย) /23/16/242-243) โดยทรงขยายความถึงลักษณะเพิ่มเติมของทูตที่ดี เช่น การไม่สะทกสะท้านเมื่อเข้าสู่ที่ประชุม การไม่ทำคำพูดให้เสียหาย และการไม่ปกปิดข่าวสาร การวิเคราะห์คุณสมบัติทั้ง 8 ประการนี้จึงต้องพิจารณาทั้งในแง่รรถกถาหรือคำอธิบายดั้งเดิม และในแง่การประยุกต์ใช้กับทักษะการสื่อสารร่วมสมัย (Modern Communication) รวมทั้งการประยุกต์ใช้ในบริบทต่างประเทศและยุคดิจิทัลด้วย

วิเคราะห์คุณสมบัติของพระธรรมทูต 8 ประการ

1. โสดา: ทักษะแห่งการฟังอย่างมีสติและปัญญา

คุณสมบัติประการแรกคือ “โสดา” หมายถึงพระธรรมทูตต้องเป็นผู้รู้จักฟังที่ดี หมายความว่ารับฟังผู้ที่ตนมอบศาสนให้ ได้แก่ ตั้งใจรับฟังถ้อยคำหรือสารที่ได้รับมอบหมายอย่างครบถ้วน ไม่ตกหล่น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ในเชิงวิชาการสื่อสาร การฟังระดับนี้สอดคล้องกับ Active Listening หรือการฟังเชิงรุก (Rogers, C. R., & Farson, R. E., 1957) ซึ่งผู้รับสารต้องให้ความสำคัญกับทั้งวัจนภาษา (ถ้อยคำ) และอวัจนภาษา (น้ำเสียง ท่าทาง) การฟังของพระธรรมทูตนั้นมีไว้เพื่อการรับข้อมูลเพื่อนำไปส่งต่อ แต่คือการรับฟังเพื่อ “เข้าใจโลก” (Understanding the World) (Buber, 1958) พระธรรมทูตต้องฟังความทุกข์ ความต้องการ และบริบททางวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่ เพื่อให้สามารถออกแบบสารที่จะสื่อสารออกไปได้อย่างเหมาะสม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) หากขาดคุณสมบัติข้อนี้ พระธรรมทูตย่อมเสมือนผู้ส่งสารที่หลับตาเดินไม่สามารถประเมินได้ว่าผู้รับสารพร้อมจะรับข้อมูลหรือไม่ หรือข้อมูลนั้นตรงกับสิ่งที่เขาต้องการแก้ไขปัญหามในชีวิตหรือไม่

การฟังถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ในปุนณียสูตร (อง.ทสก. (ไทย) /24/83/183) พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นว่า “การฟังที่แจ่มแจ้ง” ไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่ต้องมีองค์ประกอบเกื้อหนุน โดย “โสตา” หรือการรู้จักฟังนั้นปรากฏชัดในลำดับที่ 5 คือ “เจียโสตลงสดับธรรม” (โอหิตโสต ธรรม สุนาติ) การเป็นผู้รู้จักฟังที่ดีตามพระสูตรนี้ ไม่ใช่แค่การได้ยินเสียง แต่คือการ “ตั้งใจฟัง” หลังจากที่เรามีศรัทธา เข้าไปหา และนั่งใกล้แล้ว หากขาดการ “เจียโสตลงสดับ” ต่อให้ผู้อบรมสั่งสอนจะเป็นพระพุทธเจ้าหรือเนื้อหารธรรมจะพิเศษเพียงใด ธรรมนั้นก็ไม่อาจ “แจ่มแจ้ง” ได้ เพราะใจไม่ได้เปิดรับข้อมูลอย่างเต็มที่

นอกจากนี้ การฟังถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสะสมความรู้ ในเถรสูตร (อง.ปณจก.(ไทย)/22/88/156) คุณสมบัติของพระเถระที่เป็นพหูสูต (ผู้ฟังมาก) เริ่มต้นจากการเป็นผู้รู้จักฟังที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่ผลคือการทรงจำไว้ได้ เมื่อฟังดี ข้อมูลที่ได้รับจะแม่นยำ ทำให้จำได้ไม่คลาดเคลื่อน การย้ำเน้นสิ่งที่ฟังมาทำให้เกิดคล่องปาก ชื่นใจ และแทงตลอดด้วยปัญญา คือเป้าหมายสูงสุดของการฟัง คือการเข้าใจความหมาย (อรรถ) อย่างทะลุปรุโปร่ง

หากนำทั้งสองสูตรข้างต้นมาประยุกต์กัน การ “รู้จักฟัง” ในบริบทนี้ประกอบด้วย 3 มิติหลัก คือ มิติที่ 1 การมีสมาธิและใจที่เปิดรับ (Focus & Open-mindedness) ตรงกับข้อ เจียโสตลงสดับ ในปุนณียสูตร คือการลดทิวติ ลดการปรุงแต่ง และตั้งสมาธิไปที่เสียงธรรมที่กำลังปรากฏ

มิติที่ 2 การตรวจสอบและไตร่ตรอง (Inquiry & Reflection) การรู้จักฟังที่ดีต้องมากับข้อ สอบถาม (ปริปุจฉิตา) และ พิจารณาเนื้อความ (อตถูปปริกขี) (ตามปุนณียสูตร) หมายถึงฟังแล้วไม่ปล่อยผ่าน แต่ฟังเพื่อหาความหมายที่แท้จริง

มิติที่ 3 การฟังเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Action-oriented Listening) การฟังที่แจ่มแจ้งต้องนำไปสู่การ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม และการแทงตลอดด้วยปัญญา (ตามเถรสูตร) คือไม่ได้ฟังเพื่อประดับความรู้ แต่ฟังเพื่อเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม

ในสมัยพุทธกาล พระอานนท์ คือแบบอย่างที่ดีที่ชัดเจนที่สุดของพระสาวกที่เป็นผู้รับฟังที่ดี ท่านได้รับยกย่องว่าเป็นเลิศ (เอตทักคะ) ด้าน “พหูสูต” (ผู้ได้ยินได้ฟังมามาก) (อง.เอก. (ไทย) /20/219/29) โดยท่านตั้งใจฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าทุกบทและสามารถจดจำได้ทั้งหมด จนได้รับฉายาว่า “พุทธอุปัฏฐาก” (อง.เอก. (ไทย) /20/223/29) และ “คลังแห่งพระธรรม” (พระครูธำรงศีลคุณ กนตสีโล, 2558) การเป็นผู้ฟังที่ดีของท่านทำให้พระไตรปิฎกสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ผ่านการสังคายนาครั้งที่ 1 ซึ่งท่านทำหน้าที่วิสันนา (ตอบคำถามและสวดทบทวน) พระสูตรทั้งหมดจากความจำที่ได้ฟังมา

ดังนั้น ความเป็นผู้รู้จักฟัง (โสตา) อันเป็นคุณสมบัติของพระธรรมทูตนั้น จึงไม่ใช่เพียงแค่การได้ยิน แต่เป็น “ทักษะการรับสารอย่างมีสติและปัญญา” หรือเป็นการฟังอย่างลึกซึ้งและเอาใจใส่ ผู้ส่งสารคือพระธรรมทูตต้องสามารถฟังสารคือธรรมะด้วยจิตใจที่จดจ่อเพื่อจับเอาแก่นแท้ของสิ่งที่กำลังฟังได้

2. สาเวตา: ศิลปะแห่งการดึงดูดใจผ่านการพูด

เมื่อฟังอย่างถ่องแท้แล้ว ขั้นตอนมาคือ “สาเวตา” นั่นคือพระธรรมทูตต้องมีความสามารถในการทำให้ผู้อื่นตั้งใจฟัง คุณสมบัตินี้เกี่ยวข้องกับ “การมีส่วนร่วมของผู้ชม” (Audience Engagement) (Alex Mika, 2024) และวาทศิลป์ (Rhetoric) (Liddell, Henry George; Scott, Robert, 1940) พระธรรมทูตต้องมีวาทศิลป์ที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้ การพูดให้ผู้อื่นฟังในที่นี่มิใช่การใช้เสียงดังหรือการพูดเพียงฝ่ายเดียว แต่คือการพูดที่มีน้ำหนัก มีความน่าเชื่อถือ และมีจังหวะจะโคน (พระมหาขวัญชัย กิตติปาโล, เกரியศักดิ์ พลอยแสง, 2561)

ในบริบทของการเผยแผ่ การพูดที่ทำให้ผู้อื่นฟังได้ต้องอาศัยบุคลิกภาพที่สํารวม (Personality) และความมั่นใจ (Confidence) ซึ่งสอดคล้องกับคุณสมบัติของพระสารีบุตรที่ไม่สะทกสะท้านเมื่อต้องเผชิญกับนักโต้เถียงที่รุนแรง (อง.นวก. (ไทย) /23/11/451-454) การสร้างแรงดึงดูดผ่านวาทจານี้เป็นประตูปานแรกที่จะนำไปสู่ความเลื่อมใสศรัทธาในขั้นต่อ ๆ ไป

สาเวตา หรือความสามารถในการพูดให้ผู้อื่นยอมรับและเชื่อฟัง (Empowering Speech) ไม่ได้เกิดจากอำนาจบังคับ แต่เกิดจาก “คุณภาพของเนื้อหา” และ “ความบริสุทธิ์ของใจ” ดังนี้

1. การที่ผู้อื่นจะ “ฟัง” และ “ยอมรับ” เรานั้น ขึ้นอยู่กับว่าเราจัดอยู่ในกลุ่มใดใน 3 จำพวกนี้ (อง.ติก. (ไทย) /20/28/177) ได้แก่

1) หลีกเลียงการเป็น คุณภานี (คนพูดเสีย) หากพูดเท็จบ่อยครั้ง จะสูญเสียความสามารถในการทำให้ผู้อื่นตั้งใจฟัง เพราะคนจะขาดความเชื่อถือ เปรียบเหมือนของเหม็นที่ไม่มีใครอยากเข้าใกล้

2) เป็นปุพฺพภานี (คนพูดหอม) การพูดคำจริงทำให้วาทจามี “ความศักดิ์สิทธิ์” เมื่อพูดแต่ความจริง วาทจานั้นจะมีน้ำหนัก (Credibility) ทำให้คนพร้อมจะเปิดใจฟัง

3) เป็นมธฺภานี (คนพูดหวาน) นี่คือหัวใจของความสามารถในการทำให้ผู้อื่นตั้งใจฟัง เพราะการพูดที่ไม่มีโทษ สบายหู และจับใจ จะช่วยละลายกำแพงในใจผู้ฟัง ทำให้วาทจานั้นเข้าไปนั่งในใจคนได้ง่าย

2. องค์ประกอบที่ทำให้วาทจามีพลัง

ในวาทจาสูตร (อง.ปญจก.(ไทย) /22/198/338) ได้วางโครงสร้าง 5 ประการที่เปลี่ยนจากแค่การพูดธรรมดา ให้กลายเป็นวาทจาสุภาชิตที่มีอิทธิพลต่อผู้ฟัง ได้แก่ 1) พูดถูกกาล พูดในจังหวะที่เขาพร้อมจะฟัง หากพูดผิดเวลา ต่อให้เรื่องดีแค่ไหนเขาก็ไม่ฟัง 2) พูดคำจริง คำจริงคือรากฐานของความเชื่อมั่น 3) พูดคำอ่อนหวาน ความสุภาพลดแรงต้านทาน ทำให้สารที่ส่งไปไม่ถูกปฏิเสธด้วยอารมณ์ 4) พูดคำประกอบด้วยประโยชน์ คนจะฟังเมื่อเขารู้สึกว่าสิ่งที่ฟังนั้นมีค่าหรือช่วยเขาได้ และ 5) พูดด้วยเมตตาจิต เมื่อผู้ฟังสัมผัสได้ถึงความปรารถนาดี เขาจะยอมรับฟังด้วยความเต็มใจ

ในสมัยพุทธกาล พระสาวกผู้มีวาทศิลป์เป็นเลิศที่เป็นแบบอย่างในการสามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้ คือ พระสารีบุตร ท่านได้รับยกย่องว่าเป็น “พระธรรมเสนาบดี” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) ท่านมีความสามารถเป็นเลิศในการแจกแจงธรรมที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย ทำ

ให้ผู้ฟังตั้งใจจดจ่อติดตามเสมอ อีกท่านคือ พระปทุมมณีนันทานีบุตร ผู้เป็นเอตทัคคะด้านการแสดงธรรม (พระธรรมกถึก) (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2525) มีวาทีศิลป์ในการอธิบายธรรมให้ลึกซึ้งจับใจ และ พระกุมารกัสสะปะ ผู้มีวาจาวิจิตรสามารถใช้อุปมาอุปไมยโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังคล้อยตามและยอมรับความจริงได้อย่างน่าอัศจรรย์ (พลตรีมารวย ส่งทานินทร์, 2566)

กล่าวโดยสรุป ความสามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้อย่างสมบูรณ์ (สาเวตา) นั้น ก็คือพระธรรมทูตต้องมีความสามารถในการดึงดูดความสนใจ หมายถึงการมีบุคลิกภาพหรือรูปแบบการพูดที่กระตุ้นให้ผู้อื่นตั้งใจฟัง เป็นทักษะในการสร้างความผูกพัน ซึ่งเป็นการทำให้แน่ใจว่าผู้ฟังพร้อมที่จะรับฟังก่อนที่จะมีการสื่อสารข้อความ โดยพระธรรมทูตต้องพัฒนาตนเองจากคนพูดหอม (บุปผภาณี) สู่คนพูดหวาน (มธุภาณี) โดยใช้เช็คลิสต์ 5 ข้อจากวาจาสูตรเป็นตัวกำกับการสื่อสาร นั่นคือยึดถือหลักการที่ว่า วาจาที่มีพลังที่สุด ไม่ใช่วาจาที่ดังที่สุด แต่เป็นวาจาที่ประกอบด้วยสัจจะ ประโยชน์ เมตตา และกล่าวในกาลที่เหมาะสม หากเราทำได้ครบถ้วน วาจาของเราจะเป็นวาจาที่สลักลงบนแผ่นดิน คือมีคนยึดถือและปฏิบัติตามด้วยความเลื่อมใส

3. อुकคเหตา: จิตวิญญูณแห่งนักเรียนผู้ไม่หยุดนิ่ง

คำว่า “อุคคเหตา” แปลตามศัพท์ว่า “ผู้เรียนเอา” หรือ “ผู้รับการถ่ายทอด” หมายถึงผู้ที่มีความสามารถในการจดจำ เรียนรู้ หรือจับประเด็นจากสิ่งที่ได้ยิน ได้ฟัง หรือได้อ่านได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว (Rhys Davids & Stede, 1921) ในบริบทดั้งเดิม อुकคเหตา มักหมายถึงความเป็นผู้เรียนดี ใฝ่ศึกษา หรือความสามารถในการท่องจำพุทธพจน์ ได้แก่การรับเอาสารหรือข้อความนั้นมาอย่างถูกต้องดีงาม ไม่ผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551) ในความหมายร่วมสมัย สิ่งนี้คือ “Continuous Learning” หรือการเรียนรู้อยู่เสมอ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554) นั่นคือพระธรรมทูตต้องมีความแตกฉานทั้งในวิชาทางธรรม (ธรรมวินัย กัมมัญฐาน) และวิชาทางโลก (ภาษา วัฒนธรรม กฎหมาย เทคโนโลยี) นั่นคือในโลกยุคปัจจุบันที่ข้อมูลมีมหาศาล (Information Overload) ทักษะของการ “รับข้อมูลเข้า” (Input) นี้กลับยังมีความสำคัญและซับซ้อนขึ้นกว่าเดิมในการคัดกรองและประยุกต์ใช้เพื่อการเผยแผ่ (Phra Brahmapundit, 2011)

ความใฝ่ศึกษาช่วยให้พระธรรมทูตสามารถเปรียบเทียบหลักธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การเปรียบเทียบกฎแห่งกรรมกับทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2548) หรือการใช้จิตวิทยาในการแนะนำธรรมะ (พระมหาสมจินต์ สมนาปญโญ, 2545) การเป็นผู้เรียนรู้ที่ดีทำให้พระธรรมทูตมีความยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็ว (บุญร่วม คำมองแสน และสำราญ ศรีคำมูล, 2560) ไม่ว่าจะเป็นการเผยแผ่ในพื้นที่ชายแดนหรือในมหานครระดับโลก

ในสมัยพุทธกาล พระอานนท์ ผู้ได้รับยกย่องเป็น “พหูสูต” (ผู้ฟังมาก) เป็นแบบอย่างของพระสาวกผู้ใฝ่ศึกษา (อุคคเหตา) ท่านใส่ใจจดจำพระธรรมวินัยได้แม่นยำจนเปรียบเสมือนคลังพระธรรม (พระวิเศษ ถาวรธมฺโม, 2563) และ พระราหุล ผู้ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะด้าน “ผู้ใคร่ใน

การศึกษา” (สิกขกาโม) ท่านมีวัตรปฏิบัติคือกอบทรายขึ้นทุกเช้าแล้วตั้งจิตขอให้ได้รับคำสอนมากเท่าเม็ดทรายในกำมือ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2525) ทั้งสองท่านถือเป็นแบบอย่างของความเพียรพยายามในการเรียนรู้ (อุคคเหตฺตา) ที่ชัดเจนที่สุด

พระอานนทนั้นเปรียบเสมือน “ห้องสมุดเคลื่อนที่” หรือ “คลังพระธรรม” (ธรรมภักทาคาริก) ของพระพุทธศาสนาเลยก็ว่าได้ สิ่งที่ทำให้ท่านจดจำได้มหาศาล ไม่ใช่แค่พรสวรรค์ แต่คือ “ระบบการจัดระเบียบข้อมูล” ที่ท่านสร้างขึ้นในใจ โดยท่านมีเทคนิคสำคัญ 2 ประการในการจดจำธรรมะดังนี้

1. การสร้าง “ตะขอเกี่ยวความจำ” ด้วยบริบท นั่นคือ ทุกครั้งที่พระอานนทเริ่มสวดมนต์ ท่านจะขึ้นต้นว่า “เอวมเม สุต...” (ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้) และตามด้วย “นิทาน” (ที่มาของเรื่อง) เสมอ คือ 1) ใคร (Who) พระพุทธเจ้าคุยกับใคร? 2) ที่ไหน (Where) เหตุการณ์เกิดขึ้นที่เมืองไหน ป่าอะไร? และ 3) เมื่อไหร่ (When) เกิดขึ้นในสถานการณ์แบบไหน? การจำ “บริบท” เหล่านี้เปรียบเสมือนการสร้าง “โฟลเดอร์” ในสมอง ทำให้ข้อมูลไม่ลอยคว้างคว้าง แต่มีที่ยึดเกาะ (Analayo, Bhikkhu, 2008)

2. การจัดหมวดหมู่แบบ “ตู้เอกสาร” คือพระอานนทไม่ได้จำทุกอย่างปนกัน แต่ท่านจัดระเบียบข้อมูลเป็น “หมวดหมู่” อย่างชัดเจน ซึ่งต่อมากลายเป็นโครงสร้างของพระไตรปิฎก เช่น จำตามความยาว เรื่องยาวเก็บไว้หมวดหนึ่ง (ทีฆนิกาย) เรื่องปานกลางไว้อีกหมวด (มัชฌิมนิกาย) และจำตามตัวเลข คือ ธรรมะที่มี 1 ข้อ 2 ข้อ ไปจนถึง 11 ข้อ ท่านจัดเรียงไว้ด้วยกัน (อังคุตตรนิกาย) เช่น ชันธ 5 มรรค 8 เป็นต้น เปรียบเหมือนกับถ้าเราต้องจำเบอร์โทรศัพท์ 100 เบอร์โดยไม่มีสมุดจด ก็คงจะประสบกับความยากลำบาก แต่พระอานนทสามารถทำได้เพราะท่านมีระบบการจดจำเป็นหมวดหมู่ในใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

กล่าวโดยสรุป พระธรรมทูตต้องเป็นผู้ใฝ่ศึกษา (อุคคเหตฺตา) หมายถึง “ผู้เรียนเอา” หรือผู้ที่น้อมรับวิชาความรู้เข้ามาใส่นอนอย่างตั้งใจ ซึ่งเป็นลักษณะของผู้ที่ขยันหมั่นเพียรในการศึกษา ท่องบ่น และจดจำเนื้อหาได้อย่างแม่นยำ ไม่ใช่เพียงแค่การฟังผ่าน ๆ แต่เป็นการรับไว้หรือทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างถ่องแท้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อให้เชี่ยวชาญคำศัพท์และสำนวนต่าง ๆ ก่อให้เกิดความเป็นพหูสูต (ผู้รู้มาก) มีความเชี่ยวชาญ และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของ “พระธรรมทูตที่ดี” ผู้ไม่ประมาทในการแสวงหาปัญญาเพื่อความก้าวหน้า

4. ธารตา: ฐานข้อมูลทางธรรมที่แม่นยำ

การเรียนรู้ต้องคู่กับการเป็นผู้ทรงจำที่ดี (ธารตา) คือพระธรรมทูตต้องจดจำข้อความหรือสารได้อย่างแม่นยำไม่คลาดเคลื่อน (อง.อญฺฐก.(ไทย) /23/16/230) หากพระธรรมทูตจดจำคำสอนผิดเพี้ยน ย่อมนำไปสู่การเผยแผ่ที่บิดเบือน ซึ่งเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของพระศาสนา ในสมัยพุทธกาลนั้น พระสาวกที่มีความโดดเด่นที่สุดและเป็นแบบอย่างด้านการทรงจำ (ธารตา) คือ พระอานนท ท่านได้รับยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะด้านพหูสูต (ผู้ฟังมาก) (อง.ติก.(ไทย) /20/121/226) และมีสติเป็นเลิศ เปรียบเสมือน “พระธรรมขุนคลัง” ผู้ทรงจำพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าได้

ทั้งหมด 84,000 พระธรรมชั้นตรี ทั้งนี้ เพราะท่านได้ทูลขอพรให้พระพุทธองค์แสดงธรรมซ้ำอีกครั้ง แก่ท่านถ้าท่านไม่ได้รับฟังธรรมเรื่องนั้น ทำให้ท่านมีบทบาทสำคัญที่สุดในการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 1 โดยทำหน้าที่วิสันนาพระสูตรทั้งหมดด้วยวลีอมตะ “เอวมเม สุต” (ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วดังนี้) เพื่อยืนยันความถูกต้องแม่นยำของคำสอนสืบมาจนปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบัน “การทรงจำ” มิได้จำกัดเพียงการท่องจำในสมอง แต่ยังรวมถึงการจัดระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ (Knowledge Management) เพื่อให้สามารถดึงมาใช้งานได้ทันท่วงทีเมื่อถูกซักถาม การทรงจำได้ดียังสะท้อนถึงความใส่ใจในรายละเอียด เช่น การจำชื่อคนในชุมชน การจำประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (Goleman, 2006)

ดังนั้น เมื่อเรียนรู้แล้ว (อุคคเหตา) คำสอนนั้นจะต้องถูกจดจำไว้ในความทรงจำ “ความเป็นผู้ทรงจำได้ดี” (ธารตา) คือความสามารถในการเก็บรักษาข้อมูล ความรู้ หรือหลักการที่ได้เรียนรู้มาไว้อย่างแม่นยำ เป็นคุณสมบัติสำคัญข้อที่ 2 ใน 5 ประการของ “พหูสูต” (ผู้คงแก่เรียน) ซึ่งทำหน้าที่เป็นเสมือน “คลังข้อมูล” ในจิตใจหลังจากที่ได้ฟังมามากแล้ว การทรงจำในที่นี้ไม่ใช่เพียงแค่ท่องจำนกแก้วนกขุนทอง แต่คือการจำได้ทั้ง หัวข้อ (พยัญชนะ) และ เนื้อความ (อรรถะ) อย่างถูกต้องครบถ้วน มีความสำคัญตรงที่เป็นรากฐานให้เกิดปัญญา เพราะหากจำไม่ได้ ก็ไม่มีข้อมูลมาใช้ในการพิจารณาไตร่ตรอง (วจสา ปริจิตา) หรือนำไปปฏิบัติ นั่นคือการทรงจำได้ดีเป็นการเปลี่ยนความรู้ที่ “ผ่านหู” ให้กลายเป็นความรู้ที่ “ฝังอยู่ในใจ” เพื่อไม่ให้สิ่งที่เรียนมาสูญเปล่าไปตามกาลเวลานั่นเอง ในประเพณีการถ่ายทอดด้วยวาจา การจดจำนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อให้แน่ใจว่าคำสอนนั้นได้รับการถ่ายทอดโดยปราศจากข้อผิดพลาด

5. วิญญูตา: การตกผลึกทางปัญญาและการรู้แจ้งในอรรถ

คุณสมบัติของพระธรรมทูตประการที่ 5 คือ “วิญญูตา” หรือความเป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด (อง.อฎฐก.(ไทย) /23/16/242) หมายถึงการรู้ความหมายแห่งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ในสารนั้นๆ นี่คือขั้นตอนของการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) คือ ทักษะการคิดที่ไม่ได้หมายถึงการ “จับผิด” หรือ “วิจารณ์” เพื่อต่อต้าน แต่คือ “กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ” (Reflective Thinking) เพื่อพิจารณาว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือสิ่งใดควรทำ (Facione, P. A., 1990) และเป็นขั้นตอนของการประมวลผลเนื้อหา (Content Processing) คือ กระบวนการจัดการ วิเคราะห์ และแปลงข้อมูลที่ “ไม่มีโครงสร้าง” (Unstructured Data) ให้กลายเป็นข้อมูลที่ “มีโครงสร้าง” (Structured Data) เพื่อให้นำไปใช้งานต่อได้ง่าย ค้นหาเจอ หรือนำไปวิเคราะห์เชิงลึกได้ทันที (Manning, C. D., Raghavan, P., & Schütze, H., 2008) ดังนั้น พระธรรมทูตต้องไม่เพียงแต่จำได้ แต่ต้อง “เข้าใจจริง” ถึงแก่นแท้ของธรรมะ

ความเข้าใจชัดช่วยให้พระธรรมทูตสามารถวิเคราะห์ “อรรถ” (Meaning) และ “พยัญชนะ” (Expression) ได้อย่างลึกซึ้ง อันเป็นหัวใจสำคัญของการตีความพระธรรมวินัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551) เมื่อต้องสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม ความเข้าใจในแก่นธรรมจะช่วยให้พระธรรมทูตสามารถลงใจซึ่งเป้าหมายหลักคือการดับทุกข์ (Nirodha) โดยบูรณาการวิธีการเผยแผ่ให้

สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ แต่ไม่ติดยึดอยู่กับรูปแบบภายนอกหรือพิธีกรรมที่อาจขัดแย้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

ในสมัยพุทธกาล พระอัญญาโกณฑัญญะ ปฐมสาวกผู้เป็นเลิศด้านรัตตัญญู ถือว่าเป็นแบบอย่างของผู้มีคุณสมบัติ “ผู้รู้เข้าใจซัด” (วิญญาตา) ดังปรากฏในเหตุการณ์ฟังปฐมเทศนา “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน โดยสามารถสังจิตพิจารณาธรรมจนเกิด “ดวงตาเห็นธรรม” เข้าใจสัจธรรมได้เป็นรูปแรกทันทีว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา” (ยงฺกิลฺลิจิ สมฺมทฺยธมฺมํ สพฺพพฺนตํ นิโรธธมฺมนฺตํ) จนพระพุทธองค์ทรงรับรองการรู้แจ้งของท่านว่า “อัญญาสิ วต โภ โกณฑญฺโณ” (โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ) (ส.ม. (ไทย) /19/1081/592-595)

การจะเป็น “ผู้รู้เข้าใจซัด” (วิญญาตา) ในโลกการทำงานหรือการเรียน ไม่ได้หมายถึงแค่การมีความรู้มาก แต่หมายถึง ความสามารถในการ “รับสาร” และ “ตีความ” ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ปราศจากอคติหรือความเข้าใจผิด เหมือนที่ท่านโกณฑัญญะฟังธรรมแล้ว “คลิก” เข้าใจทันที โดยการใช้เทคนิคที่จะช่วยให้เป็นผู้เข้าใจซัด ดังนี้

1. การเตรียม “ถ้วย” ให้ว่าง (Deep Listening) คือ เทคนิคการฟังโดยไม่ด่วนตัดสิน เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนที่สุดก่อนจะเริ่มวิเคราะห์ (Scharmer, C. O., 2009)
2. การกรองและเชื่อมโยง (Critical Thinking) คือ วิธีฝึกคิดเชื่อมโยงเหตุและผล (เหมือนปฏิจจสมุปปาท) เพื่อให้มองเห็นทะลุเปลือกนอกของปัญหาไปถึงแก่น (Senge, P. M., 1990)
3. การเช็คบิลความเข้าใจ (Feedback Loop) คือ เทคนิคการถามกลับและการสรุปความ เพื่อตรวจสอบว่า “สิ่งที่เราเข้าใจ” ตรงกับ “สิ่งที่เขาต้องการสื่อ” จริงหรือไม่ (Shannon, C. E., & Weaver, W., 1949)

กล่าวโดยสรุป วิญญาตา คือ ผู้รู้ได้เข้าใจซัด หมายถึง การที่พระธรรมทูตรับรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ไม่ใช่แค่รู้แบบผิวเผิน แต่เป็นการรู้ลึกถึงความหมาย เหตุผล และนัยยะสำคัญของสิ่งที่ได้ยินหรือได้เรียนรู้มา มีความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ และแยกแยะข้อมูลความถูกต้องได้ด้วยปัญญา เมื่อเข้าใจซัดแล้ว จึงสามารถนำความรู้นั้นไปปฏิบัติหรือแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติที่ช่วยให้การสื่อสารและการตัดสินใจมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในขณะที่การเรียนรู้ (อุคฺคเหตฺตา) เน้นที่ตัวบท แต่คุณสมบัตินี้เน้นที่ความหมาย พระธรรมทูตผู้ส่งสารต้องเข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งของคำสอน ไม่ใช่เพียงแค่ท่องจำคำพูด

6. วิญญาเปตา: การสื่อสารที่สร้างความสว่างไสวในใจผู้อื่น

คุณสมบัติของพระธรรมทูตประการที่ 6 คือ “วิญญาเปตา” หมายถึง พระธรรมทูตต้องสามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ คุณสมบัตินี้สอดคล้องกับหลักครุศาสตร์ว่าด้วย ทักษะการสอน (Pedagogy) และกระบวนการ การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2560) ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะความรู้ที่มีอยู่ในตนเองย่อมไม่

ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด หากขาดทักษะทางนิเทศศาสตร์ในการสื่อสารออกไปให้ผู้อื่นเกิดความเข้าใจ และรู้แจ้งตามได้ (พระมหาสุทนต์ อาภาภโร (อบอุณ), 2557)

พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบของ “ผู้สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) ทั้งนี้ เพราะทรงมีวิธีการสอน 4 ประการ คือ 1) สันทัสนา (ชี้แจงให้เห็นชัด) 2) สมာทปนา (ชักชวนให้ก้าวหน้า) 3) สมุตเตชนา (เข้าใจให้อาจหาญ) และ 4) สัมปหังสนา (ปลอบใจให้รื่นเริง) (ที.สี. (ไทย) /9/208/81) พระธรรมทูตที่เก่งในข้อนี้จะสามารถเปลี่ยนเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ใช้สื่อเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการถ่ายทอดได้อย่างเหมาะสม และเลือกใช้ภาษาที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย

ในสมัยพุทธกาล พระสาวกที่มีความโดดเด่นและเป็นแบบอย่างด้านสามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจน คือ พระมหากัจจายนะ ท่านได้รับยกย่องจากพระพุทธองค์ว่าเป็นเอตทัคคะ (ผู้เป็นเลิศ) ด้าน “อธิบายความย่อให้พิสดาร” ท่านมีความสามารถพิเศษในการขยายความพุทธพจน์ที่ตรัสไว้สั้น ๆ ให้ละเอียด ลึกซึ้ง และเข้าใจง่าย ทำให้เพื่อนภิกษุและพุทธศาสนิกชนที่ได้ฟังสามารถ “รู้แจ้ง” ในเนื้อความนั้นได้อย่างชัดเจน ดังที่ปรากฏในมรุตติกสูตร (ม.ม. (ไทย) /12/199-205/209-217)

เทคนิคของพระมหากัจจายนะ เปรียบเสมือน “แว่นขยาย” ที่ช่วยให้เรามองเห็นรายละเอียดของธรรมะได้ชัดเจนขึ้น ท่านไม่ได้เพียงแค่ “ย่อความ” ให้สั้นลง แต่ท่านทำในสิ่งที่กลับกัน คือ “ขยายความ” จากหัวข้อสั้นๆ ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ (เรียกว่า “มาติกา”) ให้กลายเป็นคำอธิบายที่ละเอียดและเชื่อมโยงกัน เทคนิคหลักที่ท่านใช้คือกระบวนการ “วิภังค์” หรือการแจกแจงแยกแยะ ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญดังนี้

1. จับคำหลัก (Keywords) คือ ท่านจะเลือกคำสำคัญที่สุดจากพุทธพจน์สั้น ๆ นั้นมาตั้งเป็นประเด็น

2. ขยายความด้วยคำไวพจน์ คือ ท่านมักใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันหลาย ๆ คำ มาอธิบายคำหลักนั้น เพื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพรวมที่กว้างขึ้นและเข้าใจความหมายในหลายมิติ

3. เชื่อมโยงกระบวนการ (Process) คือ ท่านจะอธิบาย “กลไก” การทำงานของธรรมะข้อนั้น โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับอายตนะ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนสัมผัสได้จริง ทำให้ธรรมะที่เป็นนามธรรมกลายเป็นเรื่องที่จับต้องได้

ยกตัวอย่างเช่น ในครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ทรงเปรยหัวข้อธรรมสั้น ๆ ไว้ว่า “ถ้าบุคคลไม่ตามยึดถือหมกมุ่นในสิ่งที่รับรู้ (ทางตา หู จมูก ฯลฯ) กิเลสและตัณหาจะไม่ครอบงำ และนั่นคือจุดจบของความทุกข์และการทะเลาะวิวาท” แล้วพระองค์ก็เสด็จเข้าที่ประทับไป เหล่าภิกษุต่างงุนงงว่า “กระบวนการ” มันเป็นอย่างไร? จึงไปขอให้พระมหากัจจายนะช่วยขยายความ ท่านจึงอธิบายออกมาเป็น ห่วงโซ่ของกระบวนการรับรู้ที่เป็นระบบมาก ท่านอธิบายว่าจุดเริ่มต้นของสงครามทางใจ (และทางโลก) เริ่มจากสิ่งเล็ก ๆ แบบนี้ คือ 1) ตา+รูป เกิดการเห็น (จักขุวิญญาณ) 2) ความประจวบกันของ 3 สิ่งนี้ เรียกว่า ผัสสะ 3) เพราะมีผัสสะจึงเกิดเวทนา (ความรู้สึก สุข/ทุกข์/เฉยๆ) 4) รู้สึก

อย่างไร ก็จำหมายอย่างนั้น (สัญญา) 5) จำหมายอย่างไร ก็ตรีกรอย่างนั้น (วิตก) และ 6) จุดเปลี่ยนสำคัญ คือ ตรีกรอย่างไร ก็เน้นเข้า/ปรุงแต่งไปอย่างนั้น (บัญญัติสัญญา) เมื่อกระบวนการมาถึงข้อ 6 นี้แหละที่พระมหากัจฉายนะชี้ว่าเป็น “ตัวร้าย” ที่แท้จริงในการทำให้เกิดทุกข์ (ม.ม. (ไทย) /12/201-205/210-217)

ในทางธรรม การที่ใครคนหนึ่งจะเป็นผู้ที่พูดแล้วคนอื่นเข้าใจแจ่มแจ้งนั้น ไม่ได้อาศัยเพียงแค่เทคนิคการใช้ภาษา แต่ต้องอาศัย “ปัญญา” เป็นรากฐาน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดอานิสงส์ 5 ประการตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้พหุภาณีสสูตร นั่นคือ บุคคลผู้พูดด้วยปัญญา มีอานิสงส์ 5 ประการ ได้แก่ 1) เป็นเหตุให้ไม่พูดเท็จ 2) เป็นเหตุให้ไม่พูดส่อเสียด 3) เป็นเหตุให้ไม่พูดคำหยาบ 4) เป็นเหตุให้ไม่พูดเพ้อเจ้อ และ 5) หลังจากทำลายขันธแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (อง.ปญจก. (ไทย) /22/214/357)

กล่าวโดยสรุป คุณสมบัติของพระธรรมทูตประการที่ 6 คือ พระธรรมทูตต้องเป็นผู้สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ (วิญญาเปตา) หมายถึงความสามารถในการทำให้ผู้อื่นเข้าใจ กล่าวคือ ผู้ส่งสารที่ดีสามารถอธิบายแนวคิดที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายแก่ผู้ฟังได้ สามารถสื่อสารหรืออธิบายได้อย่างชัดเจน เป็นผู้มี “ศิลปะในการพูด” ที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ โดยยึดถือหลักเกณฑ์การพูดในพหุภาณีสสูตร คือ 1) ความชัดเจน (Clarity) คือ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ทำให้คนฟังไม่สับสนในเนื้อหา 2) ความจริงแท้ (Truth) คือ ไม่พูดเท็จ สร้างความเชื่อมั่นและเข้าใจถูก 3) ความสุภาพ (Civility) คือ ไม่พูดคำหยาบ เปิดใจผู้ฟังให้พร้อมรับข้อมูล 4) ความหวังดี/ประกอบด้วยเมตตา (Goodwill) คือ ไม่พูดส่อเสียด มุ่งสร้างความเข้าใจ ไม่ใช่ความแตกแยก และ 5) ผลลัพธ์/มีประโยชน์ (Outcome) คือ มีความสุขทั้งในปัจจุบันและสัมปรายภพ (สุคติ)

7. กุสโล สหิตาสหิตสส: ความฉลาดเชิงกลยุทธ์และการเลือกเฟ้นสาร

คุณสมบัติของพระธรรมทูตประการที่ 7 คือ “กุสโล สหิตาสหิตสส” คือการฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ หมายถึงพระธรรมทูตต้องเป็นผู้เฉียบแหลมในการวินิจฉัยและเลือกกำหนดบอกเฉพาะสิ่งที่มีประโยชน์เกื้อกูลเท่านั้น ไม่ชักจูงในสิ่งที่ไม่เป็นฐานะหรือไม่ใช่ทางแห่งความพ้นทุกข์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559) ในเชิงการจัดการสมัยใหม่ คุณสมบัติข้อนี้เทียบเคียงได้กับ “การสื่อสารเชิงกลยุทธ์” (Strategic Communication) ซึ่งมีใช้เพียงการส่งสาร แต่คือการสื่อสารที่มีเป้าหมายชัดเจนเพื่อผลสัมฤทธิ์ขององค์กร โดยเน้นการเลือกสรรข้อมูลที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ (Hallahan et al., 2007) และยังสอดคล้องกับปรัชญา “ปฏิบัตินิยม” (Pragmatism) ที่เน้นความสำคัญของการตัดสินใจโดยพิจารณาจากผลลัพธ์ที่เป็นจริงและการใช้งานได้จริง (Utility) เป็นหลัก (James, 1907)

พระธรรมทูตควรตระหนักว่าประเด็นใดควรนำเสนอในสถานการณ์ใด (กาลัญญูตา-รู้จักกาล) และประเด็นใดควรละเว้นเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน การเป็นผู้ฉลาดในประโยชน์ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูง ไม่เสียเวลาไปกับเรื่องที่ไม่นำไปสู่การดับทุกข์ หรือเรื่องที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง

โดยไม่จำเป็น ความฉลาดนี้ยังรวมถึงการรู้วิธีการขั้นตอนในการติดต่อเจรจา (Diplomatic Skills) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของภารกิจ

ในสมัยพุทธกาล พระสาวกที่เป็นแบบอย่างในด้านความฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์นี้คือ พระสารีบุตร (พระธรรมเสนาบดี) ผู้เป็นอัครสาวกเบื้องขวาและเป็นเลิศทางด้านปัญญา (อง.เอก. (ไทย) /20/189/25) เหตุผลก็คือ ท่านมีความเชี่ยวชาญเป็นเลิศในการจำแนกธรรม (ธัมมวิจย) สามารถแยกแยะกุศล (สิ่งที่มีประโยชน์) และอกุศล (สิ่งที่ไม่มีความเป็นประโยชน์) ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ท่านฉลาดในการบริหารคณะสงฆ์ รู้จักกาลเทศะและบุคคล ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ เพื่อความผาสุกและความเจริญของหมู่คณะ ท่านมักจะชี้แนะแนวทางปฏิบัติที่ตรงจริตกับผู้ฟัง โดยเน้นย้ำให้ละเว้นสิ่งที่มีโทษและชวนชวายในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อมรรคผล ท่านช่วยแบ่งเบาภาระของพระพุทธองค์ในการวินิจฉัยอภิรถและวางระเบียบวินัย โดยคำนึงถึงประโยชน์เกื้อกูลแก่พระศาสนาในระยะยาว ด้วยปัญญาที่แตกฉานในอรรถและธรรมนี้ ท่านจึงสามารถนำพาผู้คนให้เข้าถึงประโยชน์สูงสุด คือการหลุดพ้นจากทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป พระธรรมทูตต้องมีความฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ (กุศล โสฬส สหิตาสหิตสส) คือ มีความสามารถในการแยกแยะว่า อะไรควรทำ นั่นคือมองออกว่าสิ่งใดทำแล้วเจริญก้าวหน้า มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (สहित) รู้ว่าอะไรควรเว้น คือมองออกว่าสิ่งใดทำแล้วก่อให้เกิดโทษ เสียเวลา หรือไร้สาระ (อहित) หมายถึงรู้ว่าหัวข้อ การกระทำ หรือคำพูดใดเป็นประโยชน์ และสิ่งใดไม่เป็นประโยชน์หรือไม่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรู้เวลาและสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการพูดแต่ละเรื่องด้วย ซึ่งเป็นคุณสมบัติของพระธรรมทูต ผู้นำ ครูอาจารย์ หรือผู้บริหาร ที่ต้องตัดสินใจเลือกเส้นทางที่ดีที่สุดให้แก่หมู่คณะ

8. โน กลทหารโก: การสื่อสารเพื่อสันติภาพและความสงบสุข

คุณสมบัติประการสุดท้ายในทศเตยยสูตร ระบุไว้ชัดเจนว่า พระธรรมทูตต้องเป็นผู้ “โน กลทหารโก” หรือไม่เป็นผู้ออกความทะเลาะวิวาท ซึ่งในทางรัฐศาสตร์และจิตวิทยาสมัยใหม่ คุณสมบัติข้อนี้เทียบเคียงได้กับทักษะการจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management) ที่เน้นการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการสนทนา และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) สอดคล้องกับแนวคิดของ Goleman (Goleman, 1995) เรื่องการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) ที่พระธรรมทูตจะต้องมี “ขันติ” และ “เมตตา” เป็นที่ตั้ง ไม่ใช่อารมณ์โกรธตอบโต้เมื่อเผชิญคำถามที่ท้าทาย นั่นคือ “การสื่อสารธรรมะต้องมุ่งเน้นความสมานฉันท์ มิใช่การเอาชนะคะคานด้วยทิวิมานะ...” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2561) กล่าวคือ พระธรรมทูตต้องมีเมตตาจิตเป็นที่ยึด ไม่แสดงธรรมเพื่อยกตนข่มท่าน ไม่เสียดสีข่มขู่ และไม่โกรธเมื่อถูกซักถามหรือวิพากษ์วิจารณ์

ในโลกที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งทางความคิดและศาสนา การวางตัวเป็น “ผู้ประสานรอยร้าว” (Peace Maker) เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง พระธรรมทูตต้องยึดหลักสาราณียธรรม 6 ประการ คือ เมตตา กายกรรม เมตตา วจีกรรม เมตตา มโนกรรม สาธารณโกคิตา สีสสามัญญตา และทิวิมานะ สามีญญตา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2546) เพื่อให้เป็นที่รักและเคารพของ

ชุมชน การไม่ก่อการทะเลาะมีได้หมายถึงการยอมพ่ายแพ้ แต่หมายถึงการยึดถือหลักการมากกว่า การเอาชนะด้วยอารมณ์ (Ego) ซึ่งจะทำให้ภาพลักษณ์ของพระธรรมทูตดูสง่างามและน่าเลื่อมใสใน สายตาชาวโลก

ใน อภัยราชกุมารสูตร พระพุทธองค์ทรงถือว่า “คำพูด” เป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้ง โดยพระพุทธองค์ทรงใช้หลัก “การเลือกเฟ้นถ้อยคำ” และ “การรู้จักกาลเทศะ” มาเป็นเครื่องมือ ป้องกันไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาท ดังนี้

1) การตัด “ต้นเหตุ” ของความขัดแย้ง (ข้อ 1, 2, 4 และ 5)

ในอภัยราชกุมารสูตรนี้ พระพุทธองค์ทรงดเว้นการกล่าววาจาที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง หรือความเข้าใจผิด แม้ว่าคำนั้นจะถูกใจคนฟังก็ตาม ดังนี้

ข้อ 1 คำไม่จริง+ไม่มีประโยชน์ นี้คือมูลเหตุหลักของความวุ่นวาย พระองค์ไม่กล่าวเลย เพื่อตัดโอกาสการเข้าใจผิด

ข้อ 2 คำจริง+ไม่มีประโยชน์ นั่นคือ ถึงจะเป็นเรื่องจริง แต่ถ้าพูดไปแล้วสร้างความแตกแยก (เช่น การส่อเสียด) พระองค์ก็ไม่กล่าว

ข้อ 4 คำไม่จริง+ถูกใจคนฟัง นั่นคือ แม้คนจะชอบฟัง (เช่น คำเยินยอที่เกินจริง) พระองค์ ก็ไม่กล่าว เพราะพื้นฐานที่มาจากความเท็จย่อมนำไปสู่ความเสี่ยงในการทะเลาะวิวาทในภายหลัง

ข้อ 5 คำจริง+ไม่มีประโยชน์+คนชอบใจ นี้คือจุดที่คนส่วนใหญ่พลาด คือถือว่า “ฉันพูด เรื่องจริง” แล้วจะพูดอะไรก็ได้ (เช่น การประจาน หรือส่อเสียด) พระองค์ทรงสอนว่า แม้จะจริง แต่ถ้าไม่มีประโยชน์และสร้างความแตกแยก ก็ไม่ควรกล่าว

2) การรู้จัก “กาลที่เหมาะสม” เพื่อลดแรงต้าน (ข้อ 3)

นี่คือหัวใจสำคัญของ โน กลหารโก ในทางปฏิบัติ นั่นคือ

ข้อ 3 คำจริง+มีประโยชน์+ไม่เป็นที่รัก นั่นคือ ในบางครั้ง ความจริงมักจะขมขื่นและอาจ ทำให้ผู้ฟังโกรธเคืองจนนำไปสู่การทะเลาะวิวาทได้ แนวทางแก้ไขของพระองค์ คือ พระองค์ไม่เลิก พูดความจริงที่มีประโยชน์ แต่จะ “รู้วินัยในการเลือกเวลา” (กาลัญญ) คือทรงรอจังหวะที่ผู้ฟังมีความพร้อม มีใจเปิดกว้าง หรืออยู่ในสถานการณ์ที่จะยอมรับฟังได้มากที่สุด เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด ความโกรธแค้นหรือการปะทะกัน

3) “ประโยชน์” คือเข็มทิศ (ข้อ 6)

ข้อ 6 คำจริง+มีประโยชน์+คนชอบใจ เป็นวาจาที่นำความประสานสามัคคีมาให้ แต่ถึงกระนั้น พระองค์ก็ยังทรง “รู้จักกาล” ที่จะกล่าว เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและถูกจังหวะชีวิตของผู้คน

การไม่ก่อความทะเลาะวิวาทไม่ได้แปลว่าต้อง “เงียบ” เสมอไป แต่หมายถึงการกล่าว เฉพาะสิ่งที่ “จริงและมีประโยชน์” เมื่อคำพูดนั้นมีประโยชน์และถูกกาลเทศะ แม้จะเป็นเรื่องที่ฟัง ยาก ก็จะเป็นการ “ตักเตือน” มากกว่าการ “หาเรื่อง”

ในสมัยพุทธกาล มีพระสาวกรูปสำคัญที่ได้รับการยกย่องอย่างสูงในเรื่องของการไม่ก่อ ความขัดแย้ง และมีความเป็นเลิศ (เอตทัคคะ) ในด้านการอยู่ด้วยความสงบ หรือที่เรียกว่า “อรณ

วิหาร” ซึ่งมีความหมายสอดคล้องโดยตรงกับคุณสมบัติข้อ “ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท” พระสาวกท่านนั้นคือ พระสุภูติเถระ ท่านได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็น เอตทัคคะ (ผู้เลิศที่สุด) ใน 2 ด้าน คือ 1) เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน (ทักษิณียบุคคล) และ 2) เป็นผู้อยู่ด้วยความไม่มีกิเลสข้ำศึก (อรณวิหาร) (อง.เอก. (ไทย) /20/201-202/27) เหตุผลที่ท่านเป็นแบบอย่างของผู้ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท ก็คือท่านมีแนวทางปฏิบัติที่เคร่งครัด นั่นคือ เมื่อท่านแสดงธรรม ท่านจะแสดงเพียงตัวสภาวะธรรมล้วน ๆ ไม่ระบุเจาะจงบุคคล ไม่ยกตนข่มท่าน และไม่พูดพาดพิงให้ใครเสียหาย ทำให้ผู้ฟังไม่เกิดความขุ่นเคืองใจ ท่านจึงไม่เคยมีคู่กรณีหรือศัตรู นอกจากนี้ ก่อนที่ท่านจะยื่นมือไปรับอาหารจากชาวบ้าน ท่านจะเข้ามานสมาบัติ (เมตตาตามาน) เพื่อตรวจดูจิตใจของทายก (ผู้ให้) เสียก่อน เพื่อให้มั่นใจว่าการรับของท่านจะไม่ก่อให้เกิดกิเลส หรือความขุ่นมัวใด ๆ แก่ผู้ให้ ท่านทำเช่นนี้ทุกครั้ง เพื่อให้ผู้ถวายได้บุญสูงสุดและได้รับความขัดแย้งในใจ ดังนั้น จากตัวอย่างของพระสาวกท่านนี้ เราจะเห็นว่าการเป็นผู้ “ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท “ ไม่ใช่แค่การนั่งเฉย ๆ ไม่เถียงใคร แต่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) เมตตาธรรม คือ ปรรณนาติดต่อผู้อื่นอย่างแท้จริง 2) ความถ่อมตน คือ ไม่ถือตัวว่าเป็นใหญ่ และ 3) การละวางอัตตา คือ ยอมสละความต้องการส่วนตัวเพื่อส่วนรวม

ดังนั้น สุดท้ายแล้ว พระธรรมทูตผู้ส่งสารแห่งสันติภาพต้องมีสันติ ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับ การโต้เถียงเพื่อหวังผลชนะ และไม่ก่อให้เกิดความโกรธเคือง เผยแพร่ธรรมะเพื่อนำมาซึ่งความปรองดอง ไม่ใช่ความแตกแยก นั่นคือ พระธรรมทูตผู้ส่งสารต้องมีคุณสมบัติคือ “ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท” (โน กลหการโก) อันหมายถึง “การใช้ปัญญาควบคุมคำพูด” โดยยึดถือเอาความจริง ประโยชน์ และ กาลเทศะ เป็นหลัก โดยไม่พูดสิ่งไร้สาระ/ไม่จริง เพื่อไม่ให้เกิดเรื่อง หรือเพื่อลดมูลเหตุแห่งการขัดแย้งและการระแวงกัน พูดแต่สิ่งที่มีประโยชน์ มุ่งไปที่การแก้ปัญหา ไม่พูดสิ่ง ที่สร้างความแตกแยก แม้เรื่องนั้นจะจริงก็ตาม และรอจังหวะที่เหมาะสมในการพูดหากต้องพูด เรื่องที่อาจกระทบกระทั่ง เพื่อรักษาน้ำใจและมิตรภาพไว้ ดังนั้น พระธรรมทูตที่ประกอบด้วย “โน กลหการโก” จึงมิใช่เพียงผู้ที่หลีกเลี่ยงการทะเลาะ แต่เป็นผู้นำในการสร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) สำหรับการเสวนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อยุติวิกฤตการณ์และความขัดแย้งในระดับต่าง ๆ

คุณสมบัติพระธรรมทูตกับทักษะการสื่อสารสากล

เมื่อพิจารณาคุณสมบัติ 8 ประการในพุทธศาสนสุตเรียมกับทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication Skills) ในทางวิชาการสมัยใหม่ (Adler & Rodman, 2017) จะพบความเชื่อมโยงที่น่าสนใจ ดังตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

คุณสมบัติ ของพระธรรมทูต	ทักษะการสื่อสารสากล (Global Skills)	นัยสำคัญและการประยุกต์ใช้
1. โสตา	Active Listening & Empathy	การรับฟังเพื่อเข้าถึงอารมณ์และความต้องการที่แท้จริงของผู้รับสาร (Rogers & Farson, 1957)
2. สาเวตา	Public Speaking & Influence	การใช้บุคลิกภาพและพลังแห่งวาจาเพื่อดึงดูดใจผู้ฟัง (Lucas, 2020)
3. อุคคเหตา	Continuous Learning & Information Literacy	การเป็นผู้รู้ในการหาความรู้ใหม่ๆ และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ
4. ฐาเรตา	Knowledge Retention & Database Management	การจัดระบบความจำและการอ้างอิงข้อมูลที่แม่นยำเพื่อความน่าเชื่อถือ
5. วิญญาตา	Critical Thinking & Content Mastery	การตกผลึกข้อมูลจนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผล (Paul & Elder, 2019)
6. วิญญาเปตา	Pedagogy & Simplification	การสื่อสารเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายและชัดเจน (Concise and Clear)
7. กุสโล สหิตาสหิตสส	Strategic Intelligence & Situation Awareness	การตัดสินใจเลือกสารและช่วงเวลาการสื่อสารที่เกิดประโยชน์สูงสุด
8. โน กลทการโก	Conflict Resolution & EQ	การรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีและบริหารความขัดแย้งด้วยสันติวิธี (Goleman, 1995)

การเปรียบเทียบนี้แสดงให้เห็นว่า คุณสมบัติที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เมื่อกว่า 2,600 ปีที่แล้ว เป็นทักษะที่ก้าวล้ำยุคสมัยและยังคงเป็นมาตรฐานสากล (Universal Standard) สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่เป็น “ผู้นำทางจิตวิญญาณ” และ “นักสื่อสารทางสังคม” ในปัจจุบัน

การประยุกต์ใช้ในบริบทต่างประเทศและยุคดิจิทัล

การปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในต่างประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกาหรือยุโรป เรียกร้องคุณสมบัติที่ซับซ้อนขึ้นนอกเหนือจากคุณสมบัติพื้นฐานในพุทธยุคแรก งานวิจัยระบุว่าพระธรรมทูตยุคใหม่ต้องมีคุณลักษณะเสริมที่สำคัญ (พระครูโสภณพุทธศาสตร์ และคณะ, 2562) ได้แก่

1. การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและภาษา (Cross-Cultural Communication)

โลกที่ไร้พรมแดนทำให้พระธรรมทูตต้องเจอคนหลากหลายความเชื่อและเชื้อชาติ การปฏิบัติหน้าที่ในระดับนานาชาติหรือกับคนรุ่นใหม่ที่เกิดในโลกไร้พรมแดน ทักษะภาษาอังกฤษและใจที่เปิดกว้างต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Cultural Intelligence) เป็นสิ่งจำเป็นในการสื่อสารสาระแห่งธรรมให้เป็นสากล (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2561) นอกจากนี้ พระธรรมทูตก็ต้องมีความรู้ทางด้านภาษาท้องถิ่นของประเทศนั้นๆ เพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น (Cultural Exchange) ช่วยให้เราสามารถสอดแทรกหลักธรรมเข้ากับวิถีชีวิตของผู้คนได้โดยไม่เกิด

ความขัดแย้ง เช่น การสอนสมาธิเพื่อลดความเครียดในที่ทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในประเทศตะวันตกให้ความสำคัญมาก (พระโสภณวชิราภรณ์, 2560)

2. การบริหารจัดการเชิงพุทธ (Buddhist Management)

ในยุคปัจจุบัน พระธรรมทูตมีได้ทำหน้าที่เพียงสอนธรรมะ แต่ยังต้องทำหน้าที่เป็น “ผู้บริหาร” (Leader/Manager) ศาสนสถาน การมีความรู้ในศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การวางแผนงาน การจัดการงบประมาณ และงานสาธารณูปการ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้วัดในต่างประเทศตั้งมั่นอยู่ได้ นอกจากนี้ ความเป็นผู้นำแบบพุทธ (Buddhist Leadership) ที่เน้นความเสียสละ ความซื่อสัตย์ และการทำงานเป็นทีม เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนพุทธในต่างแดน (พระมหาบุญช่วย ญาณวชิโร, 2561)

3. ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Literacy & Presence)

ความสามารถในการใช้สื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นสมรรถนะที่ขาดไม่ได้ การสื่อสารธรรมะผ่าน Platform ต่าง ๆ ต้องยังคงรักษาความสำรวมและไม่ก่อให้เกิดดราม่าหรือความขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับคุณสมบัติของพระธรรมทูตในข้อ “ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท “นั่นคือพระธรรมทูตต้องมีทักษะในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์และระมัดระวังตามหลักพระธรรมวินัย (พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย และคณะ, 2564) ควรใช้ Storytelling และโมเดลการสื่อสารแบบ PREP (Point, Reason, Example, Point) เพื่อช่วยให้การสื่อสารธรรมะในโลกออนไลน์มีความน่าสนใจและเข้าใจง่ายขึ้น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2563) นอกจากนี้ ควรเปลี่ยนวิธีการสอนจาก “เทศนาทางเดียว” เป็นการสร้าง Content ที่สั้น กระชับ และตรงประเด็น เช่น การใช้ Infographic หรือคลิปสั้นที่ตอบโจทย์ปัญหาชีวิตประจำวัน โดยมีเป้าหมายเพื่อ “ดึง” คนเข้าหาธรรมะในพื้นที่ที่เขาใช้เวลาอยู่มากที่สุด

4. การประยุกต์ธรรมะกับศาสตร์สมัยใหม่ (Integration of Knowledge)

พระธรรมทูตต้องสามารถเชื่อมโยงพุทธศาสตร์เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น วิทยาศาสตร์ จิตวิทยา หรือการบริหารจัดการองค์กร เป็นต้น เพื่อช่วยให้ธรรมะดูเป็นเรื่องใกล้ตัวและพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับจริตของคนในยุคปัจจุบัน (พระไพศาล วิสาโล, 2565) เช่น สามารถอธิบายเรื่อง “สติ” (Mindfulness) ในมุมมองของประสาทวิทยา (Neuroscience) หรือการใช้ “อริยสัจ 4” ในการแก้ปัญหาทางธุรกิจและการทำงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อลดช่องว่างระหว่าง “โลกวัตร” กับ “ธรรมวัตร” ให้คนรุ่นใหม่เห็นว่าธรรมะคือเรื่องวิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ได้

5. ทักษะการฟังเชิงลึกและการเยียวยาใจ (Deep Listening & Empathy)

ในยุคที่คนเหงาและป่วยใจด้วยโรคซึมเศร้ามากขึ้น พระธรรมทูตต้องทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ปลอดภัย” โดยฝึกทักษะการฟังโดยไม่ตัดสิน (Non-judgmental listening) เปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้สอน” เป็น “กัลยาณมิตร” ที่พร้อมรับฟังความทุกข์ของฆราวาสอย่างเข้าใจ โดยใช้หลักจิตวิทยา และการฟังด้วยใจที่ปราศจากอคติ เพื่อช่วยเยียวยาบาดแผลทางใจของพุทธบริษัท (พระพรหมบัณฑิต, 2563) และเพื่อสร้างความเชื่อมั่น (Trust) ว่าธรรมะสามารถช่วยโอบอุ้มจิตใจได้จริงในวิกฤต

6. จริยธรรมสื่อสารและการจัดการความขัดแย้ง

คุณสมบัติข้อสุดท้าย “ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท” ในทศุเตยยสุตฺร เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับหลัก “สัมมาวาจา” และ “การสื่อสารอย่างมีสติ” (Mindful Communication) จะพบว่า เป็นเกราะคุ้มกันที่สำคัญที่สุดของพระธรรมทูต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) การสื่อสารอย่างมีสติมีหลักการสำคัญคือ

1. การพูดด้วยความเมตตา คือ มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง ไม่หวังลาภสักการะ
2. การพูดถูกกาล คือ รู้จังหวะเวลาที่เหมาะสมในการนำเสนอข้อมูล
3. การพูดคำจริง คือ มีความสัตย์จริงและมีความกล้าหาญทางจริยธรรมในการนำเสนอความจริง
4. การระงับความโกรธ คือ เมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือเจอคู่สนทนาที่ก้าวร้าว ต้องรักษาความสงบและชี้แจงด้วยเหตุผล (อสนธิภูมฺ - ทำให้หมดข้อสงสัย)

ในระดับสากล สัมมาวาจาหรือการสื่อสารอย่างมีสตินี้สอดคล้องกับแนวคิด “Nonviolent Communication (NVC)” ของ Marshall Rosenberg นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ที่เน้นการสื่อสารที่ปราศจากการตัดสิน (Judgment) และการกล่าวโทษ (Rosenberg, M. B., 2003) ซึ่งมีความสอดคล้องกับสัมมาวาจาในส่วนของ การงดเว้นการพูดส่อเสียดและการพูดคำหยาบ โดย Marshall Rosenberg เสนอให้ใช้ภาษาที่แสดงถึงความต้องการภายใน (Needs) แทนการตำหนิ (Criticism)

สรุป

จากการศึกษาคุณสมบัติของพระธรรมทูตในพระไตรปิฎกได้แสดงให้เห็นว่า พระธรรมทูตคือ “นักสื่อสารที่มีสติ” และ “นักบริหารที่มีปัญญา” ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติ 8 ประการ ได้แก่ 1) โสตา คือ เป็นผู้รู้จักฟัง มีทักษะการฟังอย่างมีสติและปัญญา เพื่อทำความเข้าใจความทุกข์และความต้องการของผู้คนในพื้นที่ 2) สาวเวตา คือ พูดให้ผู้อื่นฟังได้ มีศิลปะการดึงดูดใจผ่านวาทศิลป์ สร้างความน่าเชื่อถือและความเลื่อมใสศรัทธา 3) อุคคเหตา คือ ใฝ่ศึกษา มีจิตวิญญาณแห่งการเรียนรู้อยู่เสมอ ทั้งวิชาทางธรรมและวิชาทางโลก เช่น ภาษา วัฒนธรรม และเทคโนโลยี 4) ชาเรตา คือ ทรงจำได้ดี มีฐานข้อมูลทางธรรมที่แม่นยำ เพื่อป้องกันการเผยแพร่ที่บิดเบือน 5) วิญญาตา คือ รู้เข้าใจชัด มีการตกลึกทางปัญญา สามารถตีความและวิเคราะห์แก่นแท้ของธรรมะได้อย่างลึกซึ้ง 6) วิญญาเปตา คือ พูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ มีศิลปะการสื่อสารที่สร้างความสว่างไสวและอธิบายธรรมที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย 7) กุสโล สหิตาสหิตสุส คือ ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ รู้จักแยกแยะสิ่งที่ควรทำหรือควรพูด และมีความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์ และ 8) โน กลทหารโก ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท มุ่งสื่อสารเพื่อสันติภาพและความสงบสุข ไม่ว่าร้ายผู้อื่น ซึ่งสามารถนำคุณสมบัติของพระธรรมทูตดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในบริบทต่างประเทศและยุคดิจิทัลได้เพื่อสร้างความยั่งยืนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้ 1) ในบริบทต่างประเทศ พระธรรมทูตต้องเข้าใจพหุวัฒนธรรม คือ ต้องใช้ทักษะการฟัง (โสตา) และความเข้าใจชัด (วิญญาตา) เพื่อก้าวข้ามกำแพงทางภาษาและบริบทสังคมที่แตกต่าง พระธรรมทูตต้องปรับตัว บูรณาการวิธีการเผยแผ่ให้สอดคล้องกับ

พื้นที่โดยไม่ได้ติดขัดกับรูปแบบภายนอกหรือพิธีกรรมที่อาจขัดต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำหน้าที่ทูตแห่งสันติภาพ โดยใช้คุณสมบัติการไม่ก่อความขัดแย้ง (โน กลทหารโก) เพื่อนำพาพุทธปัญญาไปสู่สังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสง่างาม และ 2) ในยุคดิจิทัล พระธรรมทูตต้องมีทักษะเทคโนโลยี ต้องพัฒนาทักษะภาษาและเทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่ (สาเวตา) เพื่อสื่อสารหลักธรรมในโลกเสมือนจริง (Virtual World) ซึ่งเป็นโอกาสใหม่ในการเข้าถึงคน พระธรรมทูตต้องเก่งการบริหารจัดการองค์ความรู้ในยุคที่มีข้อมูลมหาศาล ต้องมีทักษะการทรงจำ (ชาเรตา) ในลักษณะการจัดระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ (Knowledge Management) เพื่อให้ดึงมาใช้งานได้ทันที และต้องมีทักษะการประมวลผลเนื้อหาเพื่อแปลงข้อมูลธรรมะที่ไม่มีโครงสร้างให้เป็นข้อมูลที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจในโลกดิจิทัล ดังนั้น การพัฒนาพระธรรมทูตให้มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้จะเป็นการสร้างบุคลากรทางศาสนาที่มี “สมรรถนะสากล” (Global Competencies) ที่สามารถรักษาความบริสุทธิ์ของหลักธรรมไว้พร้อมกับปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการประเมินสมรรถนะหรือคุณสมบัติเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พระธรรมทูตไทยยังคงเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยิ่งทางใจให้แก่มวลมนุษยชาติในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- บุญร่วม คำเมองแสน และสำราญ ศรีคำมูล. (2560). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศอินเดีย. วารสารสถาบันวิจัยญาณสงวร, 8(2), 233.
- พระครูธำรงค์ศีลคุณ กนตสีโล. (2558). การศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในฐานะเลขานุการของพระพุทธเจ้า. วารสารวันมูอองแหงรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 2(1), 103.
- พระครูโสภณพุทธศาสตร์ และคณะ. (2562). รูปแบบการพัฒนาพระธรรมทูตในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พระไตรปิฎก สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2563). ธรรมะเยียวยาใจในยุควิกฤต. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสันติวิธี มหาคูฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2565). พุทธศาสนากับโลกสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญฺโญ). (2564). แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. วารสารพุทธมอญ, 6(1), 1-15.
- พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย และคณะ. (2564). การสื่อสารธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ไทย. วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการสื่อสาร, 8(2), 45-62.
- พระมหาเรวัตร์ ผมฺมทอม และคณะ. (2566). สมรรถนะของพระธรรมทูตเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา. วารสารพุทธจิตวิทยา, 8(3), 452-461.
- พระมหาสมจินต์ สมมาปญฺโญ. (2545). พุทธทัศน์เรื่องจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมาน ชาตวิริโย. (2563). การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(7), 112-125.
- พระมหาสุทธิย์ อากาศโร (อบอูน). (2557). ทักษะการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 15-28.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2554). พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการระงับความขัดแย้งในสมัยพุทธกาล (Buddhist Peaceful Means: Integration of Conflict Resolution in The Buddha's Time). กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2561). พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: หจก.ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2562). พระธรรมทูตสายต่างประเทศ: กลยุทธ์และการจัดการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2563). พระพุทธศาสนากับการสื่อสารเพื่อสันติภาพ. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- พระวิเทศรัตนารณ. (2564). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิเศษ ถาวรธมฺโม. (2563). การวิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(4), 83-93.

- พระสมชาย ส่วโร และคณะ. (2565). ผลสำเร็จของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตใน
อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 13(2), 63-77.
- พระโสภณวชิราภรณ์. (2560). บทบาทของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศต่อการเผยแผ่พระพุทธ-
ศาสนา. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาขวัญชัย กิตติปาโล และเกรียงศักดิ์ พลอยแสง. (2561). หลักและศิลปะการพูด. มหาจุฬา
วิชาการ, 5(5), 40-51.
- พลตรีमारวย ส่งทานินทร์. (2566). พระประวัติในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวก
ตอนที่ 14 กุมารกัสสปเถรอาปทาน. เรียกใช้เมื่อ 22 มกราคม 2568 จาก, [https://www.
slideshare.net/slideshow/pdf-258074849/258074849#1](https://www.slideshare.net/slideshow/pdf-258074849/258074849#1)
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยาลัยพระธรรมทูต. (2565). คู่มือหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. พระนคร-
ศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม
(พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2560). พุทธวิธีในการสอน. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสน ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ:
สหธรรมิก.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2525). ธรรมวิภาคปริเฉทที่ 2 (พิมพ์ครั้งที่
23). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Adler, R. B., & Rodman, G. R. (2017). *Understanding Human Communication*. Oxford
University Press.
- Alex Mika. (2024). Audience Engagement Types. Retrieved on January 22, 2025.
From [https://www.ramotion.com/blog/audience-engagement-strategies/#:~:text=Analayo,Bhikkhu,\(2008\).Oral Tradition in Early Buddhism.In: Encyclopedia of Buddhism.](https://www.ramotion.com/blog/audience-engagement-strategies/#:~:text=Analayo,Bhikkhu,(2008).Oral Tradition in Early Buddhism.In: Encyclopedia of Buddhism.)
- Buber, M. (1958). *I and Thou*. Edinburgh: T. & T. Clark.
- Facione, P. A. (1990). *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes
of Educational Assessment and Instruction*. Millbrae, CA: The California Academic
Press.
- Manning, C. D., Raghavan, P., & Schütze, H. (2008). *Introduction to Information Retrieval*.
Cambridge: Cambridge University Press.

- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. Bantam Books.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York: Bantam Books.
- Goleman, D. (2006). *Social Intelligence: The New Science of Human Relationships*. New York: Bantam Books.
- Gunaratne, S. A. (2015). *Mindful Journalism and News Ethics in the Digital Era: A Buddhist Approach*. New York: Routledge.
- Hallahan, K., Holtzhausen, D., Van Ruler, B., Verčič, D., & Sriramesh, K. (2007). Defining strategic communication. *International Journal of Strategic Communication*, 1(1), 3-35.
- James, W. (1907). *Pragmatism: A New Name for Some Old Ways of Thinking*. New York: Longmans, Green, and Co.
- Liddell, Henry George; Scott, Robert, (1940). “rhetorikos”. *Greek-English dictionary*. Oxford: Clarendon Publishers.
- Lucas, S. (2020). *The Art of Public Speaking*. McGraw-Hill Education.
- Paul, R., & Elder, L. (2019). *The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools* (8th ed.). Rowman & Littlefield.
- Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto). (2011). *Religion and Globalization*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Rhys Davids, T. W., & Stede, W. (1921). *The Pali Text Society’s Pali-English Dictionary*. Chipstead: Pali Text Society.
- Rogers, C. R., & Farson, R. E. (1957). *Active Listening*. Chicago: Industrial Relations Center of the University of Chicago.
- Rosenberg, M. B. (2003). *Nonviolent Communication: A Language of Life*. Puddle Dancer Press.
- Scharmer, C. O. (2009). *Theory U: Leading from the Future as It Emerges*.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*.
- Shannon, C. E., & Weaver, W. (1949). *The Mathematical Theory of Communication*.

